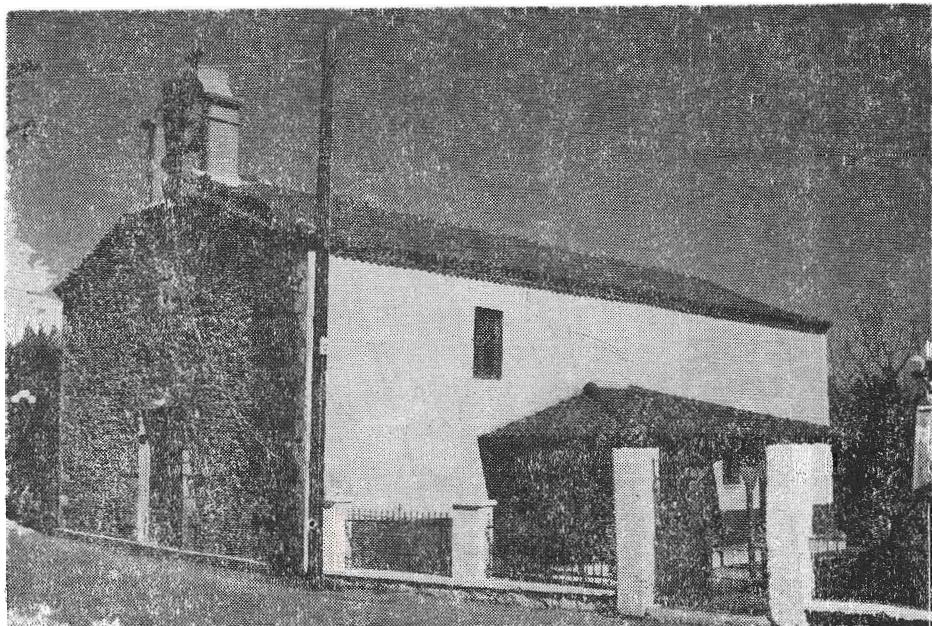
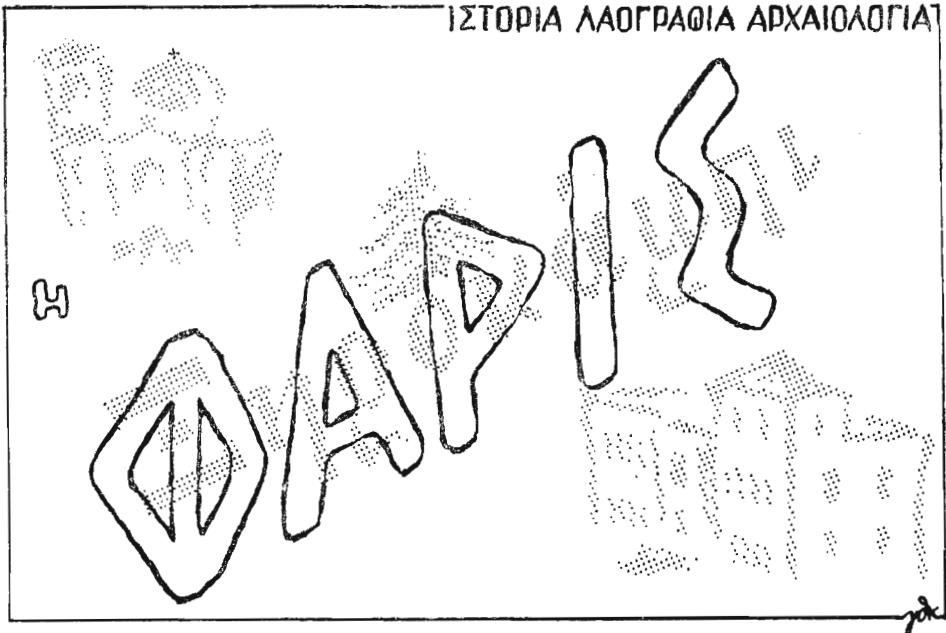

ΙΣΤΟΡΙΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

ΤΕΥΧΟΣ 25^ο

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2000

Η Φ ΑΡΙΣ

Εκδίδεται από τόν Σύλλογο Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος
ΕΔΡΑ : Εηροκάμπι Σπάρτης

•
Συντακτική Επιτροπή : Γεώργ. Θ. Κατσουλάκος, Θεόδ. Σ. Κατσουλάκος, Παναγ. Η. Κομνηνός

•
Επιμελητής έκδοσης : Σταύρος Θ. Κατσουλάκος, Συρακουσών 101,
Λαμπρινή, Αθήνα
Ταμίας : Ιωάννης Π. Κονίδης, Εηροκάμπι

ΣΥΝΔΡΟΜΗ :

Εσωτερικού ετήσια Δραχμές 1.000
Εξωτερικού ετήσια Δολλάρια Η.Π.Α. 20

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Δ. Θ. Κατσουλάκον, Ο κώδικας του ναού του Αγίου Γεωργίου	3
Α. Φωτόπουλον, Επικήδειος λόγος στον Π. Γιατράκο (1851)	13
Τ. Δ. Βολτή, Κουμουστά	15
N. Μπουραζέλη, Η Γλιστρά	17
Σταυρούλας Ορφανάκον, Το παζάρι της Παρασκευής.....	18
Δ. Π. Δικαιάκον, 'Ετσι αγαπούσαν τότε	19
B. Π. Κονίδη, Τοπωνυμίες του Ταύγετου.....	20
Ενγενίας I. Κονίδη, Ο μπάρμπα Γιάννης ο Αλεξάκης.....	21
Καλομοίρας Κουτσουμπού-Κονίδη, «Ιφιγένεια εν Ταύροις»...	22
Σ. Κ., Από τη δραστηριότητα του Δήμου Φάριδος	23
Σταυρούλας Ορφανάκον, Σύντομα νέα.....	27
H. Γ. Μανιατάκον, Η πρώτη αντιστασιακή πράξη	27
Τα νέα μας - Συνδρομές	28

Η ΦΑΡΙΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ' - ΤΕΥΧΟΣ 250 - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2000

Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΜΙΝΙΩΝ

'Οπου σώζονται γραπτές μαρτυρίες από το παρελθόν, και στο βαθμό που είναι αυτές διαφωτιστικές, η γνώση μας για πρόσωπα και μνημεία προάγεται και ο ιστορικός βίος αποκτά άλλη διάσταση.

Στα χέρια του κ. Δημήτρη Θ. Λαγάκου* βρίσκεται ο κώδικας του ναού του Αγίου Γεωργίου Καμινίων. Ο 'Άγιος Γεώργιος, μονόχωρος δρομικός ναός, αποτελεί μνημείο λαϊκής αρχιτεκτονικής, συνδεδεμένο στενά με την ιστορία του χωριού. Ο κώδικας αυτός βρέθηκε καταχωνιασμένος σ' ένα ντουλάπι του ομώνυμου ναού. Είναι πανόδετος, εκατοντασέλιδος, διαστάσεων 35×12. Λείπουν μερικά φύλλα, τα οποία, ως άγραφα, φαίνεται πως κάλυψαν γραφειακές ανάγκες του ναού, σε καιρούς που το χαρτί ήταν δυσεύρετο.

Η ανεύρεση του κώδικα είναι ευχής έργο, αν σκεφτούμε ότι για τις εκκλησίες των άλλων χωριών της περιοχής δεν υπάρχουν παρά ελάχιστα στοιχεία.

Οι σελίδες του κώδικα δεν ήταν αριθμημένες. Γι' αυτό έγινε πρόχειρη αρίθμηση των υπαρχουσών σελίδων, του δε κειμένου έχουν αποκατασταθεί η ορθογραφία και η στίξη. Τα στοιχεία που έχουν καταχωριστεί, γενικά, δεν ακολουθούν τη χρονική τάξη.

Στον κώδικα εμπεριέχεται λυτό φύλλο, πρόσκληση του δημάρχου Φάριδος προς τους παρέδρους για μετάβασή τους στην έδρα του δήμου. Το υπό ημερομηνία 15 Μαρτίου 1867 έγγραφο υπογράφει αντί του δημάρχου ο πάρεδρος Δ. Π. Χατζάκος.

Συντάκτης του κώδικα είναι ο «Πατέσιος ιερομόναχος Βορβάκης», ο οποίος φαίνεται ότι καταγεται από τα Καμίνια, αφού το όνομα είναι ήδη γνωστό στο χωριό αυτό από πολλά χρόνια. Η αγάπη του προς τη γενέτειρα των παραχινεί να συντάξει τον κώδικα, συνήθεια μοναστηριακή, με την ευχή να παραμείνει «η βίβλος αύτη εις χρόνους μακροτάτους». Ο ένθερμος ζήλος του ως άνω μοναχού συνάγεται και από το γεγονός ότι καταθέτει 40 δραχμές, ποσό όχι ευκαταφρόνητο, για τις ανάγκες της ανέγερσης του ναού. Ο Πατέσιος Βορβάκης διετέλεσε αργότερα γηγούμενος της μονής Ζερμπίτσας κατά τα έτη 1865-1880¹, αντικαθιστώντας τον αναφερόμενο στον κώδικα Κύριλο.

Ο Πατέσιος κατέχει αρκετές, για την εποχή που έζησε, γνώσεις, από τις οποίες

* Θεωρώ υποχρέωση να ευχαριστήσω τον κ. Δημήτριο Θ. Λαγάκο για τη συμβολή του στη συγγραφή της μελέτης αυτής.

1. Θ. Ν. Σιμοπούλου, «Η ιερά μονή Ζερμπίτσης», εκδ. Γρηγόρη, εν Αθήναις 1966, σ. 63.

ευχερώς διαπιστώνεται η θρησκευτική επίδραση, δικαιολογημένη, άλλωστε, από το λειτούργημα που αυτός ασκεί. Επιθυμία του είναι να μην παραδοθούν στη λήθη οι Καμινιώτες, οι οποίοι με ζήλο ανταποκρίθηκαν στην ανάγκη ανέγερσης μεγαλύτερης εκκλησίας.

Δυστυχώς η προσπάθεια του Παϊσίου δε βρήκε συνεχιστές. Θα είχαμε στη διάθεσή μας περισσότερα στοιχεία, ικανά να ρίξουν φως σε πολλές πτυχές της ζωής του χωριού. Υπάρχουν, βέβαια, ελάχιστες μεταγενέστερες καταγραφές, με τη δική τους αυτοτέλεια.

Τα Καμίνια είναι χωριό του νομού Λακωνίας, έδρα ομώνυμης Κοινότητας από το 1912. Από το 1998 ανήκει στο νεοσύστατο δήμο Φάριδος. Το τοπωνύμιο προήλθε από την ύπαρξη καμινίων, τα οποία λειτούργησαν στην ευρύτερη περιοχή του χωριού για την πυράκτωση του ασβεστόλιθου, απαραίτητου οικοδομικού υλικού. Η λέξη παράγεται από το μεσαιωνικό καμίνι(ο)ν, υποκοριστικό του αρχαίου κάμινος. Τέτοια καμίνια υπήρχαν σε πολλά χωριά γύρω, κοντά πάντοτε σε δασώδεις περιοχές για την άντληση της απαραίτητης καύσιμης ύλης. Ως Καμινάκι είναι γνωστές δύο θέσεις στην Κουμουστά και το Παλιοχώρι. Αξίζει να σημειωθεί ότι το τοπωνύμιο πολλές φορές είναι δηλωτικό αρχαίων ερειπίων¹.

Το χωριό αναφέρεται σε έγγραφα του μοναστηριού της Ζερμπίτσας των ετών 1680², 1780³, 1798⁴, τη χωρογραφία του Pacifico⁵ κ.ά.. Φυσικά η ίδρυσή του ανάγεται σε παλαιότερους χρόνους.

Τα Καμίνια χρησίμευσαν ως σταθμός της τουρκικής διοίκησης. Το τοπωνύμιο Καταλύματα, κοντά στα Τζαναίνα, πρέπει να συνδέεται με τη διέλευση και την παραμονή εκπροσώπων του οθωμανικού κράτους. Είναι γνωστό ότι το Ξηροκάμπι στην Τουρκοκρατία ήταν ένας μικρός οικισμός. Στα Καμίνια, όπως και σε άλλα χωριά, κατοικούσαν και Τούρκοι. Δεν γνωρίζουμε όμως αν η εγκατάσταση οφειλόταν σε μετοικεσία ή σε εξισλαμισμό. Από έγγραφο της Τουρκοκρατίας (1788) μαρτυρείται γάμος χριστιανής από τα Καμίνια με μουσουλμάνο, όπως το ισλαμικό δίκαιο όριζε. Αυτό, άλλωστε, αποδεικνύει και το τουρκικό όνομά της Σαλιγέ⁶.

Οι καταγραφές, που αρχίζουν το 1849, είναι κυρίως εισφορές των πιστών, ενοριτών στην πλειοψηφία τους, για την αποπεράτωση του ναού. Ο μελετητής, πάντως, έχει να αντλήσει πολύτιμα στοιχεία για την εξέλιξη της γλώσσας, τα γραφικά συμπλέγματα, τον τονισμό των λέξεων, την ορθογραφία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα βαπτιστικά ονόματα, τα επώνυμα, ακόμα και τα παρωνύμια. Πολλά επώνυμα έχουν εκλείψει, μερικών τη μνήμη διασώζουν ως τις μέρες μας τα τοπωνύμια, όπως του Σαλταφέρου, του Νιαρέα κ.ά.. Η μελέτη μπορεί να προχωρήσει σε αντιπαραβολή, κυρίως, με τις αναγραφές στα δημοτολόγια της πρώην κοινότητας Καμινίων, τα οποία αρχίζουν από το 1841. Πολλοί, εξάλλου, θα βοηθηθούν στη συμπλήρωση του οικογενειακού τους δέντρου και άλλοι θα αναγνωρίσουν προγόνους, τόπο καταγωγής κ.ά..

1. Ιω. Α. Θωμοπούλου, «Μελέτη τοπωνυμική της νήσου Κέω», Βουρκαριανή 1992², σ. 95.
X. I. Παπαχριστοδούλου, «Τοπωνυμικό της Ρόδου», Ρόδος 1951, σ. 106.

2. Θ. Ν. Σιμόπουλου, σ. 51.

3. Θ. Ν. Σιμόπουλου, σ. 52.

4. Ph. D. Apostolopoulos, «44 Documents ecclésiastique inédits du XVIIIe siècle» (πρώτο μέρος), Ελληνικά 27 (1974), 104.

5. Pacifico, «Breve descrizione corografica del Peloponese o Morea», Βενετία 1704, σ. 67.

6. Θ. Σ. Κατσουλάκου, «Η κόρη από τα Καμίνια που τούρκεψε», Φάρις 24 (1999), 4-9.

1849 Οκτωβρίου 24 |¹

Κώδικας^{1*} [...] και ιερού ναού του αγίου ενδόξου |²
(με)γαλομάρτυρος Γεωργίου^{2*} του εν τη ενορίᾳ Καμινίων, |³
ίνα μένει [...] των συνδρομητών |⁴
και ενοριτών της εκκλησίας ταύτης. Επιτροπεύοντος |⁵
και ηγουμενεύοντος Κύρου Κυρίλλου^{3*} εν τη ιερά |⁶
μονή Ζερμπίτζα· επίτροποι Δ. Λαγάκος, Δ. |⁷
Σιτζής [...] Ζωσιμά και Παΐσιου |⁸
των ιερομονάχων' αγορασθέντα δε παρά του |⁹
κυρίου Συκιώτη δια δραχμάς τρεις^{4*}. |¹⁰

* Οι αριθμοί με τον αστερίσκο παραπέμπουν στις σημειώσεις που ακολουθούν (σ. 12).

Γράφομεν και ὅσας δραχμάς εκαπέθεσε ο κάθε χριστιανός δια ψυχικήν |¹
του σωτηρίαν |²

Ζωσιμάς τερομόναχος	δραχμάς	16	³
Πατσιος ιερομόναχος		40	⁴
Ναθαναήλ μοναχός		16	⁵
Ιωάσαφ μοναχός		5	78 ⁶
το κοπέλι του μοναστηρίου		5	58 ⁷
Γεράσιμος Γούργαρης		6	⁸
Αποστόλης Νεοφώτιστος		20	⁹
Ιω. Συκιώτης		10	¹⁰
γριά Αποστολού		5	58 ¹¹
		124	94 ¹²
Ιω. Μεζίνης		5	¹³
γερο-Βασίλης Νιαρέας		2	¹⁴
Δημ. Σιλαμάκος		5	¹⁵
Π. Πουλάκος		6	¹⁶
Αντώνης Νεοφώτιστος		2	¹⁷
Πανάγος Κολλινιάτης		5	25 ¹⁸
		150	19 ¹⁹
Δημητρού Σιτζού		6	²⁰
Γεώργιος Πολίτης		34	68 ²¹
Πανάγος Τζινάκος		54	80 ²²
Γρηγόριος Β[...]τάκος		5	²³
Βασίλης Μακράκος		5	²⁴
Χρίστος Συληβουρδής		6	²⁵
Γιώργιανα Μαναριώτισσα		40	²⁶
Δημητρός Μούτουλας		11	²⁷
Ιωάννης Πανάκος		103	²⁸
Θεόδωρος Κάππος		10	²⁹
Κωνσταντίνος Πανταζάκος		8	³⁰

1849 Κατά τον Μάιον |¹

Ανηγέρθη εκ βάθρων γης ο θείος και πάντεππος ναός |²
 του αγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του εν Καμίνια δια |³
 συνδρομής των κατοίκων, των οποίων σημειώνονται τα ονό |⁴
 ματά των και η συνεισφορά εκάστου. Γράφονται και |⁵
 ονόματα κεκοιμημένα^{5*} ή ζώντας δια να μνημονεύον |⁶
 ται, ώστε ευρίσκεται ο ναός ούτος. Ωσάύτως και ο κατά |⁷
 καιρόν εφημέριος είναι υπόχρεως να τα μνημο |⁸
 νεύει. |⁹

δνομα και επώνυμον	δραχμαι	λεπτά	ονόματα ζωντανά	ονόματα κεκοιμημένα

Κώνδιξ^{6*} του Αγίου ενδό |¹
ξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. |²

Κατάστιχον των συνδρομητών ενοριτών του Αγίου Γεωργίου του εν Καμί |³
νια έχον γεγραμμένα ονόματα ζωντανά, κεκοιμημένα και την κατάθεσιν ε |⁴
κάστου. |⁵

Εν Καμίνια τη 1 Ιανουαρίου 1852, |⁶

η χειρ η γράψασα ταύτα σήπεται τάφω, η δε βίβλος μένει αύτη ες χρόνους μακροτά |⁷
τους. Πατίσιος ιερομόναχος Βορβάκης. |⁸

Τους αγαπώντας την ευπρέπειαν του οίκου σου φύλαξον, |⁹
Κύριε, αντιδόξασον τη θεϊκή σου δυνάμει λέγει ο θείος Ιωάν |¹⁰
νης ο Χρυσόστομος. |¹¹

Κώνδιξ του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του εν Καρίνια. |²
 Ο θείος ούτος ναός^{3*}, παλαιός ων^{8*}, ανηγέρθη εκ βάθρων γης κατά το έτος 1849 δι |³
 α συνδρομής των κατοίκων της ενορίας ταύτης και της μονής Ζερμπίτζας^{9*}. Επειδή
 λοιπόν |⁴
 συνεισέφεραν οι άνθρωποι και δια της βοηθείας έγινεν ο ναός του αγίου Γεωργίου,
 γρά |⁵
 φομεν εκάστου πόσας δράχμας έδωσεν δια μνημόσυνόν τους και δια να ευρίσκονται |⁶
 τα ονόματά των σημειωμένα δια τους μεταγενεστέρους καιρούς γράφοντας και [...] |⁷
 ονόματα ζωντανά ή κεκοιμημένα διά να μνημονεύονται εκφώνηση^{10*} κατά |⁸
 πάσαν Κυριακήν. Τούτου ένεκεν είναι υπόχρεως ο νυν εφημέριος να μνημονεύει |⁹
 αυτά ανεξαιρέτως, ομοίως και ο κατά καιρόν ερχόμενος εφημέριος^{11*}. |¹⁰

όνομα και επώνυμον δραχμαί λεπτά ονόματα ζωντανά ονόματα κεκοιμημένα μένον χρέος ¹¹		
Μονή Ζερμπίτζας 50	Κυρίλλου ιεροδιάκονου και	
ο ηγούμενος Κύριλλος 120	της συνοδείας αυτού ¹²	Iω. Αναγνώστου, Στροβίνας
Ζωσιμάς ιερομόναχος 15	Ζωσιμά ιερομονάχου ¹⁴	και των τέκνων ¹³
Παΐσιος ιερομόναχος 40	Παΐσιου ιερομονάχου ¹⁵	
Νικόλαος Σαλταφέρας 20	Νικολάου, συμβίας	
Δημήτριος Μούτουλας 35	και των τέκνων ¹⁶	
Iω. Πανάκος 115		Μαρία, Χρυσούλα ¹⁸
Πανάγος Τζανάκος 85		Παναγιώτα, Κυριακούλα ¹⁹
Γεώργιος Πολίτης 40		Παναγιώτης, Κυριακή ²⁰
Iω. Συκιώτης		Γεωργίου, Γεωργίτζας ²¹
Αποστόλης Σκορδαλής 25	Αποστόλη, συμβίας αυτού ²²	
Μάρκος Πεταλάς ²³		
Δημήτριος Καψάλης ²⁴		
Νικόλαος Λιτζέρης 15	Νικολάου, συμβίας	
Εμμανουήλ Καρούμπας 6 ²⁶	και των τέκνων ²⁵	
Δημήτριος Λαγάκος 10 ²⁷		
Iω. Πολίτης 12		Γεώργιος, Κυριακή ²⁸
Γεώργιαινα Μαναριώτισσα 60		Γεωργίου, Παναγιώτας,
Δημήτριος Σιτζής 6 ³⁰		Αικατερίνης, Χαραλάμπους ²⁹
Παναγής Συκιώτης ³¹		
Νικόλαος Βορβής [...] ³²		
Γαβριήλ Λιακάκος		Μιχάλης, Παναγιώτης ³³
Νικόλαος Γάβαρης ³⁴		

		ζώντας	κεκοιμημένα ¹
Κωνσταντίνος Καράμπελας ²			
Τζάννος Καράμπελας ³			
Νικόλας Κηπουρός	Αικατερίνης		Σταμάτα, [...]ιάνα, Κατερινώ, Μάρω, Γαρουφαλιά, Μαρία ⁴
Ιω. Μεζίνης ⁵			
Ιω. Μικρούλιας ⁶			
Δημήτριος Σαλαμανάρος ⁷			
Θεόδωρος Κάππος ⁸			
Μονή Γόλας	20 ⁹		
[.....] ¹⁰			
Πανάρετος μοναχός	12	Παναρέτου μοναχού ¹¹	
Κατερίνα σύζυγος	18		Κωνσταντίνα, Σταματώ, Αθανασίου μοναχού ¹²
N. Κηπουρού			
Γιωργού [...]ούζαινα	10		Γεωργίου ¹³
Γεώργιος Κορέσης(;) [....]			[...] ¹⁴
[.....]			[...] ¹⁵
[.....]			[...] ¹⁶
Βασίλειος Ψωμολογιάς	18		Κωνσταντίνου και Κωνσταντίνας ¹⁷
Αντώνιος Βουνάχος(;) 5	17		[...]μαρίνη ¹⁸
Γριά Νικόλαινα	28	12	Αικατερίνη ¹⁹
Κωνσταντίνος Παιδακάτζης(;) 11	16		Γεωργούλα ²⁰
Κανέλαινα μία ελαία	70		Βενέτα ²¹
1869. Συνδρομήν των μανουαλίων όπου αγοράσαμεν από τον Πατσιόν Βαρβάκην ηγούμενον ²²			
Γεώργιος ιερεύς Λαμπα- δαρόπουλος ²³			
δραχμάς	5	80 ²⁴	
ηγούμενος Ζερμπίτζας	6 ²⁵		
Ιωάννης Πολίτης	5	80 ²⁶	
Ιωάννης Συκιώτης	5 ²⁷		
Ζαχαρίας Κρητικός	5	80	Γεωργίου ²⁸
Ευστάθιος Λαγάκος	5 ²⁹		
Παναγής Συκιώτης	6 ³⁰		
Παύλος Πετροπουλάκης	10 ³¹		
N. (Πετροπουλάκης); μισή εκφώνηση		Παναγιώτου, Ηλιού, Μεταξούλας ³²	
Ιωάννης Μικρούλιας μία εκφώνηση			Γεωργίου ³³
Θεοδόσιος Λαγάκος επρόσφερε δια το προσκυνητάριον δραχμάς τριάκοντα αρ. 30 ³⁴			

Ιωάννης Πολίτης μίαν εκφώνησιν |¹
δραχμάς είκοσι αρθ. 20 δια τους αποβιώσαντας |²
υιόν του Παναγιώτην την 20 Σεπτεμβρίου 1881 |³
και θυγάτηρ αυτού Βασίλων. |⁴

1894 Δεκεμβρίου 18. Οι υποφαινόμενοι Παναγιώτης και |⁵
Δημήτριος Ηλιού Καρβουναλοί αφιερώσαμεν 9 εννέα |⁶
ελαιόδεντρα εις την εκκλησίαν του εν Καμινίοις |⁷
'Αγιος Γεώργιος εις θέσιν Πάνταινας^{12*} των ορίων |⁸
Πολοβίτζας του δήμου Φελλίας^{13*} υπέρ αναπτυσσεως |⁹
των ψυχών |¹⁰
Παναγή, Γιαννούλας, Ηλιού, Ελένης, Διαμάντως |¹¹
και Κωνσταντίνου και Κυριακής και Δημητρίου. |¹²

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο συντάκτης της πρώτης σελίδας είναι άλλος από το συντάκτη των σελίδων που ακολουθούν.
2. 'Α γιος Γεώργιος: Υπήρχε και αγαπολικά των Καμίνων, σε απόσταση δύο χιλιομέτρων περίπου, άλλος ναός με αγιογραφίες. Δυστυχώς ο ναός αυτός έχει υποστεί καταστροφές. Σώζονται απλώς μισογκρεμισμένοι οι τοίχοι.
3. Κύριλλος Κύρος: Διετέλεσε γηγούμενος της μονής Ζερμπίτσας την περίοδο 1839-1865 (Θ. Ν. Σιμόπουλου, σ. 63).
4. Προφανώς πρόκειται για έγγραφη αναφορά της αγοράς του κώδικα.
5. Ο νόμος μεταφέρει: Κατά σχήμα υπαλλαγής, αντί ονόματα κεκοιμημένων.
6. Κώνδιξ: Συνήθης αναγραφή αντί Κώδιξ. Ο κώδικας στη σελίδα φέρει δια χειρός του Παΐσου ένα ιστόρημα (σχέδιο) παρόμοιο με αυτό του κώδικα της Γόλας.
7. Ο Θείος ούτος ναός: Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο ναός κτίστηκε το 1849. Δεν ισχύει πλέον ο απαγορευτικός νόμος της Τουρκοκρατίας για το τυπικό ανέγερσης ή επιδιόθωσης ναού. Εφ' όσον έχει εκλείψει ο τούρκος κατακτητής, οι κάτοικοι, πιθανόν μετά την κατεδάφιση των τζαμιών, ανήγειραν μεγαλύτερους ναούς απ' αυτούς που υπήρχαν κατά τα προεπαναστατικά χρόνια. Θέλουν ακόμα και μ' αυτόν τον τρόπο να υποδηλώσουν το γεγονός της απελευθέρωσής τους, καλύπτοντας, παράλληλα, και τις αυξημένες λατρευτικές τους ανάγκες. Οι ναοί των διπλανών χωριών, Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (1878, Κατσουλαίκα) και Αγίας Κυριακής (Μούσγα), είναι μεταγενέστεροι. Υπάρχει, βέβαια, και γραπτή μαρτυρία για ύπαρξη τζαμιού στα Καμίνια, ενδεχομένως και δευτέρου (Θ. Ν. Σιμόπουλου, σ. 52).
8. Παλαιός ων: Ο συντάκτης του κώδικα δηλώνει το αυτονόητο, την ύπαρξη παλαιότερου ναού, μικρότερων φυσικά διαστάσεων.
9. Μονή Ζερμπίτσας: Το μοναστήρι της Ζερμπίτσας έχει σημαντική προσφορά στη ζωή των κατοίκων της περιοχής. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας απέκτησε μεγάλη κτηματική περιουσία και οικήματα στα Καμίνια. Το καθολικό έχει ανεγερθεί το 1639 και ανιστορηθεί το 1669, όπως αναφέρει η επιγραφή στο υπέρθυρο του κυρίως ναού. Εντοιχισμένα υλικά πείθουν ότι ο ναός έχει κτισθεί στη θέση άλλου, του 12ου αιώνα, ενώ αρχαιολογικά ευρήματα, που βρίσκονται στο μουσείο του μοναστηριού, προϋποθέτουν την ύπαρξη αρχαίου ναού (L. Ross, «Wanderungen in Griechenland», Ball 1851, τ. 2, σ. 243). Το τοπωνύμιο είναι σλάβικο (M. Vasmer, «Die Slaven in Griechenland», Leipzig 1970, σ. 168).
10. Εκφώνηση (ή ξεφώνηση): Είναι οι ευχές που απαγγέλλονται από τον ιερέα κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας.
11. Ανάμεσα στο στίχο αυτό και τον επόμενο υπάρχουν διαγεγραμμένες λέξεις και άλλες που είναι δυσανάγνωστες.
12. Πάντα ινα: Τοπωνύμιο εκφωνούμενο και σήμερα επί του αμαξιτού δρόμου που συνδέει τα Καμίνια με την Πολοβίτσα.
13. Φελλία: Δήμος της Λακωνικής βάσει της διοικητικής διαίρεσης του 1833, με έδρα τους Γοράνους. Πήρε το όνομά του από το αρχαίο ποτάμι Φελλία, το οποίο λανθασμένα ταύτισαν με το γορανίτικο ποτάμι του Γερακάρη. Φαίνεται, δύναται, ότι η Φελλία είναι το αναγειάτικο ποτάμι της Κάκαρης (Π. Χ. Δούκα, «Η Σπάρτη δια μέσου των αιώνων», Νέα Υόρκη 1922, σσ. 21, 394. Δ. Γ. Λάσκαρη, «Η ζειαφόρος και η κριθοφόρα Φάριξ», Φάρις 22 (1999) 5). Σχετικά ο Παυσανίας γράφει: «διαβᾶσι δὲ αὐτόθιν ποταμὸν Φελλίαν, παρὰ Ἀμύκλας ιοῦσιν εὐθεῖαν ὡς ἐπὶ θάλασσαν Φάρις πόλις ἐν τῇ Λακωνικῇ ποτε φιεῖτο», Πανα. Λακωνικά 20. 3.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΟΝ Π. ΓΙΑΤΡΑΚΟ (1851)

Το κατωτέρω κείμενο είναι απόσμασμα από μοναδικό αντίτυπο που σώζεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη και προέρχεται από δώρεά του Λάκωνος δικαστικού Δημοσθένους Τζιβανοπούλου, όπως φαίνεται από υπάρχουσα σφραγίδα (σ. 1). Του λόγου προηγείται σημείωση, κατά την οποία αυτός «είναι απόρροια του πνεύματος των Ελευσινών» και γι' αυτό «διατάσσεται ως δώρον εις πάντας τους συνδρομητάς αυτών». Προφανώς πρόκειται για έκδοση που έγινε από εφημερίδα ή περιοδικό με τον τίτλο «Ελευσίνια». Δυστυχώς, παρά τις έρευνές μας, δεν κατορθώσαμε να εντοπίσουμε το έντυπο αυτό σε καμιά αθηναϊκή βιβλιοθήκη.

Για τον εκφωνήσαντα τον επιτάφιο Κλεομένη Οικονόμου, αγωνιστή της Επαναστάσεως και βουλευτή Αιγιαλείας (1847-1850) και ύστερα γερουσιαστή βλ. Αρ. Σταυροπούλου, «Ιστορία πόλεως Αιγίου», Πάτραι 1954, σ. 498, όπου η πληροφορία ότι «ήτο αύθιρωπος μορφωμένος και ευφραδής» και ότι «ως βουλευτής εξεφώνησε πολλούς αξιοσημείωτους λόγους εις την Βουλήν και ότι είναι ο πρώτος Έλλην αντιπρόσωπος, δόστις υπεστήριξε δια των ομιλιών του την σύστασιν σοβαρού ελληνικού στόλου δια την εξυπηρέτησιν της Μεγάλης Ιδέας».

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΝ^(α) ΚΑΙ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Π. ΓΙΑΤΡΑΚΟΝ

Ἐν τῷ Κοιμητηρίῳ Ἀθηνῶν τῇ 27 Ὁκτωβρίου 1851.

Τ Π Ο

ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Ταγματάρχου τῆς Φάλαγγος

«Πῶς ἔπεσαν δυνατοί, καὶ ἀπώλοντο
σκενή πολεμικά;» (Βασ. β'. Κεφ. α').

“Οταν δὲ Δαυΐδες ἐθρήνησε διὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαούλ, δὲν ἔκλαυσεν ἀπλῶς τὸν Σαούλ, διότι ἀναμφιβόλως ν' ἀποθάνῃ ἔμελλε μίαν ἡμέραν, ἀλλ' ἐθρήνησε διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποῖν ἔπεσεν δὲ δυνατὸς αὐτὸς τοῦ Ἰσραήλ. «Πῶς ἔπεσαν δυνατοί καὶ

(α) Εἰς τὴν κηδείαν του τῷ ἐπεδόθησαν τιμαὶ ἀντιστρατήγου, ὡς ἂν πρέπῃ ν' ἀποθνήσκωσιν οἱ ἄνδρες τῆς Πατρίδος διὰ νὰ ἀπονέμωνται οἱ ἀνήκοντες αὐτοῖς βαθμοὶ.

ἀπώλογτο σκεύη πολεμικά»; Διὰ τοῦτο κατηράσθη τὸν τόπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔπεσεν δὲ Σαούλ, καὶ ἐτιμώρησεν ἀκόμη ἑκεῖνον, ὅστις ἐπέβαλε τὴν χεῖρά του ἐπὶ τὸν χριστὸν αὐτὸν τοῦ Κυρίου...^(β)

...πέντε ἀδελφοὶ ὁ Γεώργιος, ὁ Μιχαήλ, ὁ Παναγιωτάκης οὗτοι, ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Λιάκος ἔθαλλον εἰς τὴν ἡρωικὴν ταύτην οἰκογένειαν· ἀπὸ τὸ βάθος τῶν αἰώνων κατῆλθεν αὕτη ἀπὸ διαδοχῆς εἰς διαδοχὴν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, διατηρήσασα τὴν ἡγεμονικὴν λάμψιν τῆς καὶ τὴν πολεμικὴν τῆς ἀνδρείαν· ὡς ἐστίας μεγάλου ἡφαιστείου σβεσθέντος ἔκαιεν ὀλονὲν ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς Σπάρτης, ἀναμένουσα τοῦ προορισμοῦ τῆς τὴν ὥραν ν' ἀνάψῃ πάλιν, καὶ νὰ ἐμπρήσῃ ἐκ νέου τὴν Ἀσίαν, καὶ νέον θάμβος νὰ χύσῃ εἰς τὸν κόσμον· ἢτον ἡ βασιλὶς ἡ κληρονόμος, ἡτις διέσωζε τῆς Σπάρτης τὰ ἡγεμονικὰ παράσημα· καὶ διὰ τοῦτο, ἀνίκητος, ἀδούλωτος, μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων διῆλθεν αὕτη ἐκ μέσου ὅλων τῶν περιπτειῶν τῆς πατρίδος, καὶ δὲ μὲν μαχομένη καθ' ὅλων τῶν κατακτηῶν καὶ τῶν τυράννων κατεσκήνων εἰς τὰς ἀκρωτείας τοῦ Ταῦγέτου, δὲ διὰ συνθηκῶν ἔνοπλος ἐστρατοπέδευεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἀλλοτε πλέον μακρὰν τῆς πατρίδος ὡς Ἱππότης ἐζήτει νέα στάδια δόξης εἰς τὰς βρετανικὰς φάλαγγας ἐν τῇ Ἐπτανήσῳ, δίδουσα πανταχοῦ τὰ λαμπρότερα δείγματα τῆς προγονικῆς τῆς ἀνδρείας...

Αθανάσιος Φωτόπουλος, δ.φ.

(β) Ἐδῶ ἔκαμε μακρὸν σχῆμα παρασιωπήσεως δὲ Ἄρχωρ, ὡς ἀνήθελε νὰ εἰπῃ. «Τιμεῖς δὲ ποῖον μέρος γῆς νὰ καταρασθῶμεν; Τίνα νὰ τιμωρήσωμεν ἡμεῖς διὰ τοὺς οὔτω πίπτοντας δυνατούς μας;» τὰ ἀφῆκε δὲ ἐννοούμενα, καὶ ἐπῆλθε δυσφορῶν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν στροφήν.

* Περίεργος δὲ πληροφορία, ληφθεῖσα μετὰ τὴν ἐκφάνησιν τοῦ λόγου ἐπισφραγίζει τὴν ὁρθότητα τῶν συμπερασμῶν τοῦ ρήτορος· δὲ πρεσβύτερος Γιατράκος δὲ Γεώργιος, δότις καὶ νοῦν δρθὸν καὶ κρίσιν πολλὴν εἶχεν, εἶχεν ἐξηγηθῆ ἐμπιστευτικῶς διτὶ ἡ οἰκογένειά των κατήγετο ἀπὸ βασιλικὴν οἰκογένειαν, δεικνύων πρὸς τοῦτο καὶ ιδιόκτητά τινα ἀρχαῖα κτίρια· δὲν γνωρίζομεν δὲ εἰς τίνα παράδοσιν ἐστηρίζετο ἡ ίδεα του αὐτῆς, ἀλλὰ μήπως εἰς τὸ δρός τοῦ Ταῦγέτου δὲν σφέζεται σήμερον γέρων ποιμὴν Κομνηνός, ἀπόγονος τῶν Αὐτοκρατόρων μας, Κομνηνῶν, φέρων καὶ τὸ Χρυσόβουλλόν του;

ΚΟΥΜΟΥΣΤΑ*

Απόσπασμα «Από ένα ημερολόγιο»
του Τάσου Δ. Βολτή, Εκπαιδευτικού - π. Σχολικού Συμβούλου

Το χωριό μας, το Ξηροκάμπι, η αγαπημένη γη των παιδικών μου χρόνων, είναι το φυσικό σκαλοπάτι που σ' ανεβάζει στην μια, την πιο άγρια, αλλά ταυτόχρονα μεγαλόπερη και πανέμορφη χαράδρα του κεντρικού Ταύγετου.

Αφήνεις πίσω το χωριό με το Ελληνιστικό γεφύρι — το αρχαιότερο της Ευρώπης — που στέκει εκεί πάνω από 2.200 χρόνια, για ν' ανεβείς το βουνό.

Η Ρασίνα, το ποτάμι μας, (ο Ερασίνος των Αρχαίων) κυλά κάτωθε τα νερά του στη σκιά του Μύτικα. Κι από εκεί αρχίζει απότομα η ανάβαση.

Το Ανάκωλο είναι η είσοδος: αντικρύζεις τους πρώτους κοκκινόβραχους στα δεξιά σου, ενώ από αριστερά, απύθμενο ανοίγεται το μεγάλο φαράγγι, όπου στο βάθος του κυλά το νερό.

Εκεί πρωτοσκαρφάλωσα παιδί κι από τότε οι πρώτες παιδικές αναμνήσεις στάθηκαν καθοριστικές. Γιατί η πρώτη εκείνη γνωριμία μου με το άγριο μεγαλείο της φύσης, άνοιξε τους ορίζοντες της γνωριμίας με τη μαγεία του περήφανου βουνού. Τα καλοκαίρια των παιδικών μου διακοπών στην Κουμουστά, έγιναν αιτία να κουβαλώ για πάντα μαζί μου τη μαγεία της φύσης και την ασύγκριτη μεγαλοσύνη του βουνού. Άρχιζα, μικρός εξερευνητής τότε, να κατακλύζομαι από πάθος πρωτόγνωρο, κάτι που τό' νιωθα να σημαδεύει καθοριστικά μια πορεία, που θάνοιγε τα μάτια μου στη γνωριμία με δ, τι πιο εξαίσιο: την άγρια φύση. Τη φύση που η Ελλάδα σου παρέχει απλόχερα να τη γευτείς.

Ό,τι ξέκρινα από τον φυσικό εκείνο κόσμο, λαχταρούσα να το κάνω δικό μου, να γίνει η πρώτη μου κατάκτηση. Τέλειωνε η σχολική χρονιά κι ο νούς μου ήταν προ πολλού φευγάτος. Είχα κιόλας σκαρφαλώσει στις βουνοπλαγιές, ανέβαινα με τη φαντασία μου στις κορφές και η ψυχή μου, πρώτη αυτή, είχε ανηφορίσει φτάνοντας στα ψηλά. Την πρώτη φορά, που συνειδητά γνώρισα και έζησα το ανέβασμα εκεί, τη θυμάμαι καλά! Αν και επτά ετών, ένιωθα με τον ερχομό εκείνου του καλοκαιριού, πόσο ανυπόμονα περίμενα το ανέβασμα εκείνο στην Κουμουστά. 1942. Κατοχή: η πείνα δεν είχε αρχίσει να βασανίζει τα μέρη μας τόσο, όσο αλλού. Και η απόφαση για τον παραθερισμό μας πάρθηκε χωρίς δισταγμό!

Αποτελούσε άλλωστε μια συνήθεια τόσων χρόνων να ξεκαλοκαιριάζουν πολλοί συντοπίτες μας στο βουνό και τηρούσαμε με ευλάβεια αυτήν την παράδοση.

Ανυπομονησία, νευρικότητα, ετοιμασίες! Τί θα πάρουμε μαζί μας, πώς θα οργανωθεί καλύτερα το ξεκίνημά μας! Το πρώτη της επομένης, από το χάραμα, ήμουν

* Αναδημοσίευση με άδεια του ουγγραφέα από το περιοδικό Λακωνικά τ. 193 (1999).

στηλωμένος στη μεγάλη αυλόθυρα. Θα έλθουν τα μουλάρια με τον αγωγιάτη; Κι αυτά να μη φαίνονται!

Οι γυναίκες μόνες μ' εμάς τα παιδιά. Για τους άντρες ούτε λόγος! Όσοι γύρισαν από το μέτωπο του '40, άλλοι βρίσκονταν στις φυλακές και άλλοι στις ομάδες της αντίστασης. Ελάχιστοι κι εκείνοι ηλικιωμένοι, παραθέριζαν μαζί μας.

Οι Ιταλοί αλώνιζαν τα χωριά.

Το πρωινό λοιπόν εκείνο, φάνηκαν τα μουλάρια του Αρμπούζη στην αυλή μας. Τρεξίματα, φωνές εμείς τα παιδιά! Οι μπόγοι φορτώθηκαν αριστερά-δεξιά των σαμαριών και δέθηκαν με σχοινιά έτσι που να ισοζυγίζουν. Στη μέση η πολύχρωμη πατανία, εκεί θα καβαλικεύαμε εμείς τα παιδιά, δύο-δύο, στο βαθούλωμα που σχημάτιζε το σαμάρι.

Κι άρχιζε το ξεκίνημα: διάπλατη η αυλόθυρα για να περάσουν τα φορτωμένα ζα. Ήπάκουα εκείνα, προχωρούσαν στον γνώριμο δρόμο τους. Μέσα από τους δρόμους, από στενά και σε λίγο έμεναν πίσω τα σπίτια. Κι εμείς καλά χωμένοι στο σαμάρι, αφηνόμαστε στο ρυθμικό βάδισμα του μουλαριού, πιασμένοι από τα άγκιστρα του σαμαριού. Ο πρώτος στα εμπρός, ο άλλος στα πίσω, φέρνοντας τα χέρια λοξά στα πλευρά.

Αφήναμε τη δεξαμενή, τελευταίο σημείο του χωριού, εκεί που το μονοπάτι άρχιζε ανηφορικό, δίπλα από τις τελευταίες ελιές. Ανήφορος και στροφή διπλή. Ο ήλιος είχε ανέβει δυο οργιές και στο φως της ημέρας έδινε ένα ξεχωριστό λαμπτήρισμα στα ελαϊδόνετρά που απλώνονταν τώρα χαμηλά στα πόδια μας.

Χρωμάτιζε τα πορτοκαλοπερίβολα και τους έδινε με τις φωτοσκιάσεις μια μαγευτική όψη. Οι λυγαριές με τις ολάνθιστες φούντες των λουλουδιών τους, που έμοιαζαν σαν μαβιά σταφύλια, χρέμονταν στις άκρες του γκρεμού.

Τα φλυσκούνια, τα σκίνα και τ' αγριάγκαθα μοσχοβολούσαν στην πρωινή δροσιά, με τις δροσοσταλίδες να στραφταίζουν στις αχτίδες του ήλιου.

Έτσι πυκνοί που ήσαν οι θάμνοι συγκρατούσαν εκεί στην άκρη του γκρεμού τα χαλίκια και τις μεγάλες ή μικρές στουρναρόπετρες, που οι οπλές των μουλαριών εκτόπιζαν στο ρυθμικό τους βάδισμα. Περπατούσαν τα μουλάρια αργά, νωθρά, χωρίς να βιδάζονται και τα κουδουνάκια στον τράχηλο κροτούσαν στο ρυθμό της πορείας τους.

Βηματισμός σίγουρος, σταθερός, χωρίς κίνδυνο.

Κι εμείς τα παιδιά να μη σταματάμε! Πού βρίσκαμε τέτοιο κέφι! Γέλια, πειράγματα των μεγάλων, οι φωνές οι δικές μας, αναστάτωναν την ηρεμία της σιωπής του βουνού.

Κι ο αγωγιάτης —χρόνια έμπειρος και μπιστεμένος— σοβαρός κι αμίλητος, συντόνιζε την πορεία των ζώων. Φόβος σε κυρίευε κοιτάζοντας κάτω. Το μεγάλο φαράγγι δεν είχε τέλος! Έπαιρνε τις φωνές μας και με τον αντίλαλο ανταπαντούσε, στέλνοντας πίσω τον ήχο, σαν να μας περιέπαιξε: Θοδωρηγή, ε, ε, ε, ε, Θοδωρηγή, ε, ε, ε, ε!

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)

Η Γλίστρα

Κάνοντας μια μεγάλη βουτιά στο απώτερο παρελθόν, έπιασα στη μνήμη μου τη Γλίστρα. Έτσι λέγαμε το κεντρικότερο σημείο του χωριού μας, του Παλαιοχωρίου.

Υπάρχουν μέχρι σήμερα στο σημείο αυτό μερικά πεζουλάκια κατάλληλα για καθίσματα και μια ιδιαίτερα επικλινής πέτρα λίαν κατάλληλη για ξέπλωμα. Η πέτρα είναι γλιστερή, εξ ου και το δνομά της. Εκεί λοιπόν, ελλείψει καφενείου, συγκεντρώμενοι τα βράδια των καλοκαιρινών μηνών, καθόμασταν και ξαπλώναμε, απολαμβάνοντας τον έναστρον ουρανό ρομαντάροντας, ιδίως όταν είχε φεγγάρι.

Το χωριό είχε μόνο 34 οικογένειες. Τους χειμερινούς μήνες κλεινόμασταν στο τζάκι μας. Εκεί απολαμβάναμε ωραία ζεστασιά. Ξύλα υπήρχαν άφθονα. Τα περισσότερα τα προμηθεύμασταν από το Μύτικα, το βουνό του χωριού μας. Η απόκρημνος βόρεια πλευρά του εστολίζετο από καλοφτιαγμένες αετοφωλιές. Ωραία θρακιά φτιάχναμε στο τζάκι και φήναμε κάστανα που μαζεύαμε από τις καστανιές της Γόλας.

Επανέρχομαι στη Γλίστρα. Εκεί όλοι αναζητούσαν ενημέρωση και ψυχαγωγία, δι, τι ακριβώς βρίσκουμε σήμερα στην τηλεόραση. Μεγάλη συζήτηση γινόταν. Όλα τα σύγχρονα και παλαιότερα γεγονότα, ευχάριστα και δυσάρεστα, εκεί συζητούντο ευρέως. Πρωτεύουσα θέση είχαν οι αφηγήσεις της Μ. Ασίας. Υπήρχαν στο χωριό καμιά δεκαριά συγχωριανοί που είχαν υπηρετήσει στο μέτωπο της Μ. Ασίας και είχαν ευτυχήσει να επιστρέψουν οι περισσότεροι σώοι. Αυτοί διηγούντο με τρόπο εντυπωσιακό τις εμπειρίες που είχαν αυτή τη δύσκολη περίοδο μακριά από το χωριό τους.

Με μεγάλη προθυμία παρακολουθούσαμε εμείς οι νεότεροι όλες αυτές τις ενδιαφέρουσες αφηγήσεις.

Το σημείο που ευρίσκετο η Γλίστρα ήταν υποχρεωτικό σημείο διελεύσεως δλων των επιστρεφόντων από τις εργασίες των. Από εκεί περνούσαν όλες οι νεαρές κοπέλες που επέστρεφαν από τον Γαλιτσά. Έτσι λέγαμε την πηγή που έβγαζε το χρυστάλλινο νερό που μας έσβηνε τη δίψα. Η πηγή ήταν εκτός χωριού και σε αρκετή απόσταση. Οι κοπέλες συνήθως ανελάμβανον τη μεταφορά του νερού. Μια απ' αυτές ήτο και η αδελφή μου Αθηνά. Πάντα πρόσχαρη και εξυπηρετική. Κρατούσε εκτός της στάμνας για τις ανάγκες του σπιτιού μας και μια επιπλέον κανάτα γεμάτη δροσερό νερό. Όταν έφτανε στη Γλίστρα πέφταν πάνω της οι διψασμένοι. Της άρπαζαν την κανάτα και ρουφούσαν απολαυστικά το περιεχόμενό της. «Τη δροσιά του νάχεις, Αθηνά μου» της έλεγαν. Ήτο η αμοιβή που έπαιρνε.

Το πλησιέστερο σπίτι στη Γλίστρα ήτο το δικό μας. Είναι αυτό που γεννήθηκα τον Ιούλιο του 1910 και το οποίο πάντα νοσταλγώ. Ενθυμούμαι τη μεγάλη εξώπορτα στο άκρον της αυλής. Εκεί συνήθιζε να κάθεται η αείμνηστη μητέρα μου και να παρακολουθεί και αυτή τις συζήτησεις.

Η νύφη μου η Αναστασία μού εξέφρασε την επιθυμία να γνωρίσει το χωριό μου
(συνέχεια στη σελ. 26)

Το παζάρι της Παρασκευής

Το εμπόριο ήταν γνωστό από την αρχαιότητα· τότε τα συγκοινωνιακά μέσα ήταν πρωτόγονα και η διακίνηση των προϊόντων ήταν δύσκολη. Οι δυσχέρειες αυτές δημιούργησαν την ανάγκη λειτουργίας μεγάλων τοπικών αγορών, όπου οι παραγωγοί σίχαν τη δυνατότητα να πουλήσουν τα προϊόντα τους, τα γνωστά παζάρια.

Τα εμπορεύματα έρχονταν απ' όλα τα μέρη του κόσμου δια θαλάσσης αλλά και δια ξηράς. Στις αρχές του αιώνα μας το Γύθειο παρουσίαζε τη μεγαλύτερη εμπορική κίνηση. Στη Σπάρτη κάθε Σάββατο γινόταν παζάρι. Επειδή οι αποστάσεις ήταν μεγάλες, ήταν πολύ δύσκολο για τους χωρικούς να περπατούν με τα ζώα φορτωμένα ώρες πολλές να πάνε στη Σπάρτη ή το Γύθειο να αγοράσουν ή να πουλήσουν είδη πρώτης ανάγκης και να γυρίσουν στα σπίτια τους.

Το Εηροκάμπι ήταν το κεφαλοχώρι της περιοχής μας με πολλά καταστήματα τροφίμων και άλλων ειδών. Στη χρονική περίοδο της δεύτερης δεκαετίας του αιώνα με πολλή προσπάθεια ο πρόεδρος Νικόλαος Μπομπότσης κατάφερε να πάρει άδεια να γίνεται παζάρι στο Εηροκάμπι. Από το 1928 έως και σήμερα κάθε Παρασκευή έχει παζάρι.

Παρά την έλλειψη των συγκοινωνιακών μέσων, από όλα τα γύρω χωριά οι χωρικοί περπατώντας από βατούς δρόμους έφερναν, με τα ζώα τους, την πραμάτεια τους στο παζάρι. Πιάνουν ένα μέρος της αγοράς και πουλάνε λαχανικά, φρούτα, μέλι, λάδι, κάστανα, αυγά, ψάρια από το Γύθειο, χειροποίητα κανάτια, κουτάλες, βαρέλια, βεδούρες, φτυάρια για το ψωμί, καλάθια κ.τ.λ.

Τα προϊόντα της κτηνοτροφίας φθάνουν στο παζάρι με τη μορφή του ζωντανού ζώου. Κάθε Παρασκευή γινόταν ζωοπάζαρο. Νωρίς το πρωί φέρναντε τα ζώα για να βρουν θέσεις στο δρόμο απ' την πλατεία προς την Αγία Τριάδα και στο δρόμο μπροστά από το εμπορικό του Στεργιανόπουλου, εκεί που βρίσκεται σήμερα το Κοινοτικό Κατάστημα. Έφερναν τα ζώα, αρνιά, κατσίκια, κοτόπουλα, γουρουνάκια (μπουζιά) κ.τ.λ. Εάν δεν τα πουλούσαν, τα έφερναν πάλι στο επόμενο παζάρι έως να τα πουλήσουν.

Από το παζάρι δεν μπορούσε να λείψει και ο πλανόδιος φωτογράφος... Έστηνε στην αγορά την τρίποδη φωτογραφική μηχανή του. «Εδώ ο καλλιτέχνης φωτογράφος, ελάτε, κορίτσια, να βγάλετε φωτογραφίες να τις στείλετε στους γαμπρούς στην Αμερική».

Κάθε Παρασκευή παρατηρείται μια ζωηρή κίνηση στο παζάρι και σε όλα τα καταστήματα, το παζάρεμα στις τιμές των εμπορευμάτων δίνει και πάρνει, κόσμος πάει κι έρχεται, πουλούν κι αγοράζουν. Αφού πουλήσουν τα προϊόντα τους, πηγαίνουν στα μαγαζιά να αγοράσουν διάφορα ρούχα, καπέλα, γάντια, παπούτσια, γυναικεία συνήθισμένα φανινόμενο.

Πολυθόρυβο το παζάρι της Μεγάλης Παρασκευής. Απ' όλα τα χωριά συρρέουν πλήθη ανδρών, γυναικών και παιδιών, που πηγαίνουν πάνω-κάτω, πέρα-δώθε και αγοράζουν τα χρειαζόμενα για το Πάσχα. Το πασχαλινό αρνί, λαμπάδες για τον Επιτάφιο, την Ανάσταση και τα βαφτιστήρια. Στο τσαγκαράδικο του Αργύρη, Θεέ μου, τί γινόταν εκεί! Σωστό πανηγύρι. Μικροί και μεγάλοι διαλέγουν και αγοράζουν άσπρα παπούτσια για το Πάσχα. Άσπρα παπούτσια αγοράζουν οι νονοί για τα βαφτιστήρια, όπως είναι το έθιμο.

(συνέχεια στη σελ. 22)

Έτσι αγαπούσαν τότε...

Στην πόλη του Γυθείου η ζωή κυλούσε απλοϊκά, ειρηνικά και αθόρυβα. Οι εργάτες δούλευαν στις δουλειές μεταφοράς των προϊόντων προς το λιμάνι, και εμπορευμάτων από το λιμάνι προς την πόλη με τα κάρα, στα σχετικά μαγαζιά. Κάναν και διαλείμματα, καθόντουσαν στις υπαίθριες καρέκλες των καφενείων, έτρωγαν το κολατσίο τους, το ψωμοτύρι, και έπιναν και το καφεδάκι τους.

Δεν καταλάβαμε πώς στο φτωχικό αυτό περιβάλλον παρουσιάστηκε ένα στολισμένο παιδί μετεφηβικής ηλικίας. Ψηλός, λιγνός, ωραίος με κουστούμι φρέσκο, καλοσιδερωμένο, με παπούτσια καλογυαλισμένα, με πουκάμισο λευκό, πουμπλίνα, ανοιχτό γιακά. Μαλλί σγουρό, να γυαλίζει σχετικά από την μπριγιαντίνη. Πρόσωπο ωσειδές, σταράτο, φρύδια γαίτανά, μάτια γαλανά, ωραία, μοιάζαν παράθυρα τ' ουρανού ανοιχτά, μέτωπο φαρδύ —δείχνει από εκεί δεν πέρασε σκοτούρα, αλλά εκεί κατοικεί η ευτυχία.— Με χαμόγελο που έδειχνε χείλη γεμάτα γλυκιά παρακαταθήκη.

Κάτι τέτοια είχαν ως πρότυπα οι μεγάλοι ζωγράφοι, όταν έφτιαχναν τις θαυμαστές συνθέσεις για να υλοποιήσουν τους «ασπασμούς αγγέλων».

Υπερβολικά ευγενικός ο νέος μας χαιρετούσε με σεβασμό τους εργάτες που ξεκουράζντουσαν και τον δεχόντουσαν στην ομήγυρή τους ανταποδίδοντας εγκάρδιο χαιρετισμό. Πάντα είχε και έναν καλό λόγο σεβασμού.

Κανείς δεν γνώριζε τ' όνομά του ούτε ρωτούσε για να μην διαταραχτεί η καλή εικόνα της φιλοξενίας που του προσέφεραν. 'Όλοι είχαν περιέργεια, αλλά κανείς δεν ρωτούσε και έτσι όλοι απορούσαν.

'Εγινε όμως κάποια δίκη, όπου ο φίλος μας ήταν μάρτυρας. 'Οταν ήρθε η σειρά του να εξεταστεί και ο πρόεδρος ρώτησε για τ' όνομά του, για το πού γεννήθηκε και πού κατοικεί, για την ηλικία και το επαγγελμά του, σιώπησε.

Ο πρόεδρος αυστηρά ρώτησε «τί εργασία κάνεις;» και ο φίλος προβληματίστηκε. Μια σύσπαση του προσώπου του, τα γαίτανόφρυδά του και τα ωραία του χείλη συνταράχτηκαν, τα πανέμορφα μάτια του άνοιξαν διάπλατα. Είδε το αυστηρό πρόσωπο του προέδρου και με τρόπο που έδειχνε πικρία είπε: «Μά, είναι η γυναίκα μου μοδίστρα». Το κοινό το άκουσε και ένα ψιθύρισμα ακούστηκε στην αίθουσα. Ο πρόεδρος χτύπησε το κουδούνι και επέβαλε την ησυχία. Στραφείς δε προς το μέρος του εισαγγελέα και με κάλυμμα του προσώπου του ακούστηκε πολύ επιφυλαχτικά να λέει: «Τώρα τί κάνουμε;».

Οι εργάτες πήραν την πληροφορία, την μετέδωσαν και στον λαό του Γυθείου. Όλοι ενθουσιάστηκαν, γέμισαν από χαρά, αφού έμαθαν τα στοιχεία του πολύ τυχερού νέου, του άντρα της πιο καλής μοδίστρας του Γυθείου.

Δημήτρης Δικαιάκος
Επηροκάμπη

Τοπωνυμίες του Ταΰγέτου

Βρισκόμαστε στον Προφήτη Ηλία. Κοιτάζουμε ανατολικά. Δεξιά μας είναι το Σπανακάκι, όπου έχει πέσει το αεροπλάνο, νομίζω το 1966. Ανάμεσα στον Προφήτη Ηλία και το Σπανακάκι υπάρχει η τοποθεσία «Αι Γιώργης». Κατηφορικά, ανατολικώς σχηματίζεται η χαντακιά το Κακοχιόνι ονομαζόμενο, πολύ δύσβατο μέρος. Στο κάτω μέρος του Κακοχιονιού είναι η Μαραθόλακα· από κάτω είναι η λεγόμενη Μάνα, απ' όπου πηγάζει η Ρασίνα.

Τώρα βέβαια, όπως κοιτάζουμε ανατολικά, δεξιά από το Σπανακάκι είναι οι Αλογόγουβες. Πίσω μας λίγο προς τα δεξιά είναι τα Μουζιά, καλός τόπος με άφθονο νερό, μανιάτικο μέρος βέβαια. Τώρα, προς τα 'μπρος από τα Μουζιά και δεξιά από τις Αλογόγουβες είναι οι Λάκες του Παρηγόρη, μέρος που έχει και ιστορία. Εκεί ζούσαν δυο ληστές, ο ένας Παρηγόρης και ο άλλος Κυβέλος από τη Μηλιά της Μάνης. Κατά την παράδοση, και όπως μας έχουν διηγηθεί οι πατεράδες μας, φίλοι αχώριστοι, αλλά δεν χράτησε πολύ η φιλία τους. Ο διάβολος δεν τους άφησε. 'Ηταν επικηρυγμένοι· όποιος σκοτώσει τον άλλο, θα του χαριστεί η ζωή. Είχανε όμως κάνει όρκο ότι δεν θα χωριστούν· αλλά είπαμε ο διάβολος κάνει πολλά· δεν τους άφησε να χαρούν τη ζωή τους. 'Οπου μια μέρα χτύπησε πρώτος ο Κυβέλος τον Παρηγόρη νομίζοντας αυτός ότι θα γλυτώσει και θα ζήσει ευτυχισμένος. Πρόλαβε όμως ο Παρηγόρης και του ρίχνει και αυτός. Σούρθηκαν και ξεψύχησαν αγκαλιασμένοι. 'Εμεινε πια η τοποθεσία με το όνομα «του Παρηγόρη».

Πιο πίσω, λίγο προς τα δεξιά, είναι ο Αι-Δημήτρης. Εκεί σκοτώσανε το 1943 το γιατρό Δ. Π. Σακελλαριάδη και τον Κ. Π. Λιαράκο. Πριν όμως πέσουμε στον Αι-Δημήτρη, ψηλά, κατάραχα, είναι ο Σωρός, ένας σωρός από πέτρες, πολύ μεγάλος όγκος. 'Οπως μου είχε ειπεί ο γερό Ηλίας Ζερβέας, όταν επί Τουρκίας επιχείρησε ο Μπρατίμης να κατέβει στη Μάνη, δηλαδή να περάσει το φαράγγι, οι Μανιάτες του είχαν στήσει καρτέρι στις πλαγιές του φαραγγιού, από τη μια πάντα και την άλλη. Τον άφησαν και προχώρησε αρκετά μέσα στο φαράγγι και κατόπιν τον άρχισαν κυλώντας τις πέτρες δεξιά και αριστερά. Ο Μπρατίμης δεν μπόρεσε να προχωρήσει άλλο και αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Τότε οι Μανιάτες άρχισαν να πετάνε πέτρες κατάραχα και όχι μόνο αυτοί που έδιωξαν τον Μπρατίμη. Από τότε και έπειτα όποιος περνούσε πέρα ή δώθε έριχνε και από μια πέτρα κι έτσι σχηματίστηκε τόσο μεγάλος όγκος από πέτρες· γι' αυτό ονομάστηκε και «Σωρός».

Ο Αι-Δημήτρης είναι ο καλύτερος τόπος της Μάνης.

Βασίλης Π. Κονίδης

Ο μπάρμπα Γιάννης ο Αλεξάκης

Ο μπάρμπα Γιάννης ήταν μια γραφική, παραδοσιακή μορφή του χωριού, ευχάριστος και αγαπητός, γνωστός σε όλους για τον εύθυμο χαρακτήρα του· έξω καρδιά άνθρωπος. Ποτέ δεν έκρυψε αυτό που ένιωθε· αυτό που ήθελε να πει το έλεγε αυθόρυμητα, χωρίς να κρύβεται πίσω από προσποιητούς ευπρεπισμούς. Αγνός άνθρωπος ήταν ο μπάρμπα Γιάννης.

Μιλάει για τη δουλειά του και διακρίνωντας που κρύβει γι' αυτήν, δείχνει και κατονομάζει τα εργαλεία του σαν αυτά να είναι αχώριστα κομμάτια της ζωής του. Το αμόνι, το σφυρί, η φαλτσέτα, το μασάκι, το λιμάκι, το ρασφάκι, τα καλαπόδια, ο πάγκος, τα σουβλιά, το τρυπητήρι, η βούρτσα είναι τα αχώριστα εργαλεία του μπάρμπα Γιάννη. Μ' αυτά πορεύτηκε στη ζωή.

Γεννήθηκε το 1921 και 65 χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο τσαγκαριό. Έμεινε 10 χρόνια στην Αθήνα κοντά σε μάστορα για να μάθει την τέχνη. Ο μπάρμπα Γιάννης είχε μεγάλα δύνειρα για τη ζωή. Όμως «μας έφαγε η Κατόχη» λέει και εύκολα διακρίνει κανείς μια πικρία για τα χαμένα νεανικά σχέδια. Δεν παραπονιέται όμως.

Αναπολεί τις περασμένες εποχές και θυμάται. «Τα παλιά χρόνια δουλεύαμε πολλοί τσαγκαράδες. Μέχρι το 1955 ήταν 30 τσαγκαράδες στο χωριό· ο Φιλόσοφος, ο Παντελής ο Φραγκής, ο Σταρόγιαννης, ο Παναγέας. Εγώ ήμουνα τεχνίτης, έφτιαχνα παπούτσια από την αρχή, με πετσέ. Εδώ παλιά δουλεύαμε 8 άτομα. Ζεστασιά δεν είχαμε. Όμως ήμασταν πολλοί και πήγαμε το καλαμπούρι γόνα».

Ωστόσο, ο μπάρμπα Γιάννης ήταν άνθρωπος σεμνός και ήξερε να σέβεται τον συνομιλητή του. Διστάζει, λοιπόν, να «εξομολογηθεί» κάποια καλαμπούρια και τα χαρακτηρίζει «ακατάλληλα». Θυμάται, όμως, κάποια άλλα και γελά.

«Αν ήταν κανένας κουτούτσικος, τον στέλναμε στο Φαρμακείο να φέρει τη βαμβακερή βελόνα. Άλλον τον στέλναμε να κυνηγάει τα χελιδόνια από τα σύρματα για να μην τα κουτσουλάνε».

«Ήταν κάποτε μια και ήθελε να πάρει τον τσαγκάρη. Τον ήθελε όμως και μια άλλη πιο ξύπνια. Είχαν λοιπόν συναγωνισμό οι δύο τους. Αυτή η ξύπνια είπε στην άλλη πως ο τσαγκάρης ήταν στραβούλιακας. Συνεννοήθηκε, λοιπόν, αυτή με τον τσαγκάρη και, όταν βρέθηκαν οι τρεις τους, λέει η ξύπνια: «πού είναι το σουβλί;» Αυτός έκανε ότι δεν το έβρισκε. Πίστεψε επομένως η άλλη ότι ο τσαγκάρης ήταν στραβούλιακας και τον πήρε η ξύπνια».

Ο μπάρμπα Γιάννης ήταν ένας χαρακτηριστικός τύπος του χωριού που διατήρησε με μεράκι ένα από τα παραδοσιακά επαγγέλματα που σιγά σιγά χάνονται στον σύγχρονο κόσμο, στο όνομα της τεχνολογικής και βιομηχανικής εξέλιξης. Άλλωστε, συχνά και ο ίδιος αναρωτιόταν «αν πεθάνω και γω, να δω ποιός θα σας φτιάχνει τα παπούτσια».

Ευγενία Κονίδη, φιλόλογος

«Ιφιγένεια εν Ταύροις»

Κατά το περασμένο διδακτικό έτος, το Γυμνάσιο-Λύκειο Εηροκαμπίου σε συνεργασία με τα αντίστοιχα 1ο και 3ο της Σπάρτης και με την οικονομική ενίσχυση του Δήμου Φάριδος, ανέβασε το έργο «Ιφιγένεια εν Ταύροις» του τραγικού μας ποιητή Ευριπίδη.

Το απολαύσαμε στην πλατεία Δημαρχείου στο Εηροκάμπι και στο Σαΐνοπούλειο θέατρο της Σπάρτης. Το χάρηκαν επίσης οι θεατές στο σχετικό διαγωνισμό στο 'Αργος, όπου το έργο έλαβε τη δεύτερη θέση.

Υπέθυνες για τη διδασκαλία και παρουσίαση η φιλόλογος κ. Αργειτάκου, η γυμνάστρια κ. Ελ. Κομνηνού, η καθηγήτρια των καλλιτεχνικών κ. Αθανασιδή, βοηθούμενες και από άλλους εκπαιδευτικούς του σχολείου.

Η προσπάθεια αυτή των μαθητών υπήρξε άκρως συγκινητική. Μας ξύπνησαν μαθητικές μνήμες, διαν ίδια διδασκόμαστε την τραγωδία. Υποκριτικά ταλέντα αναδειχθηκαν. Τα μελετημένα σκηνικά, οι κινήσεις του χορού και η συγκινητική προσπάθεια των παιδιών να δώσουν διαν ικαλίτερο απ' την ψυχή τους, ανέδιδαν το λεπτό άρωμα της αρμονίας και της τελειότητας της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Μας έδωσαν την ευκαιρία ν' ακουμπήσουμε ένα από τα διαμαντάκια του μοναδικού πολιτισμού μας. Κατάφεραν, σε μια εποχή βουτηγμένη στον υλισμό, ν' αποσπάσουν για λίγο το πνεύμα μας και να το εξυψώσουν.

Τα χειροκροτήσαμε από καρδιάς. Το δίξιζαν, γιατί πρόθυμα συμμετείχαν. Γιατί προφανώς κατέθεσαν τον ελεύθερο χρόνο τους ή τον έκλεψαν απ' τη μελέτη τους.

Απέδειξαν ότι οι ίδιοι και οι συμμαθητές τους μπορούν να πετύχουν πολλά και σημαντικά πράγματα, που συμπληρώνουν τη μόρφωσή τους και προσφέρουν ωραίες στιγμές στους μεγάλους.

'Αλλωστε παρόμοια προσπάθεια έγινε την προηγούμενη χρονιά με την πετυχημένη θεατρική αναδρομή στο παρελθόν του χωριού. Τέτοιες προσπάθειες, φίλοι εκπαιδευτικοί και μαθητές, προσφέρουν ποικιλοτρόπως στα παιδιά ανεβάζουν το επίπεδό τους, τα ηρεμούν. Προπάντων τα αποσύν από χώρους, που μόνο κινδύνους μπορούν να τους προσφέρουν. Εδώ θυμάμαι τη ρήση του Μητροπολίτη: «Αν δε βρίσκουμε εμείς δουλειά στα παιδιά, τους βρίσκει ο διάβολος».

Και πάλι θερμότατα συγχαρητήρια σ' όλους τους συντελεστές και περιμένουμε να χαρούμε μια καινούρια τους προσπάθεια. *Καλομοίρα Κουτσούμπού-Κονίδη*

ΤΟ ΠΑΖΑΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

(συνέχεια από τη σελ. 18)

Πολλές φορές στο παζάρι του Εηροκαμπίου γινόταν και νυφοπάζαρο. Γάμος από έρωτα ήταν σχεδόν άγνωστος. Οι γάμοι γίνονταν τότε με προξενιά. Ξενοχωριάτες φερμένοι επίτηδες στο παζάρι, αφού πρώτα η προξενήτρα έκανε τις συνεννοήσεις ανάμεσα στις οικογένειες των μελλονύμφων, για να συναντηθούν στο παζάρι. Έκαναν βόλτες γύρω-γύρω στην αγορά να ιδωθούν. Αν άρεσε η νύφη στο γαμπρό και αν ήταν τυχερό, φανέρωναν το συνοικέσιο.

Με το πέρασμα του χρόνου άλλαξαν πολλά. Σήμερα στο παζάρι του Εηροκαμπίου βρίσκεται μόνο φρούτα και λαχανικά. *Σταυρούλα Δ. Ορφανάκον*

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΦΑΡΙΔΟΣ

Στις 28-1-2000 συνήλθε το Δημοτικό Συμβούλιο του δήμου Φάριδος, το οποίο τελικώς αποφάσισε ομόφωνα τον καταρτισμό του τεχνικού προγράμματος του Δήμου για το οικονομικό έτος 2000, το οποίο έχει ως εξής:

- 1) Προστασία - Διαχείριση και ήπια τουριστική αξιοποίηση Ταύγετου και κέντρο ενημέρωσης επισκεπτών Κουμουστάς 9.300.000, 2) Ανάπλαση χώρων Κουμουστάς 8.220.796, 3) Κατασκευή κρηνών Κουμουστάς 2.759.000, 4) Αμμοχαλικόστρωση αγροτικών δρόμων (Ανώγεια) 2.000.000, 5) Διαπλατύνσεις κοινοτικών δρόμων (Ανώγεια) 2.360.000, 6) Δρόμος προσπέλασης σε βοσκότοπο στη θέση Πελέκια 10.000.000, 7) Διαπλάτυνση δρόμου Ανωγείων - Καλυβίων στη θέση Σταθάκου Βρασίδου 350.000, 8) Αποπεράτωση δρόμου προσπέλασης προς Πελέκια 10.000.000, 9) Αποπεράτωση πλατείας Αγίου Προκοπίου 2.000.000, 10) Κατασκευή υδατοδεξαμενής 4.823.000, 11) Διάνοιξη αγροτικής οδοποιίας Γοράνων 2.802.779, 12) Δρόμος Τραπεζοντή - Καβουράκι 19.410.000, 13) Διαμόρφωση Δημ. Καταστ. και Κλιματισμός 1.000.000, 14) Διαμορφώσεις — Επισκευές Δημοτικού Καταστήματος 9.500.000, 15) Ανάπλαση χώρου δεξαμενής — Ελληνικού γεφυριού 1.646.000, 16) Δρόμος προσπέλασης Τόριζα προς Βελανιδιά 2.000.000, 17) Ανάπλαση πλατείας και λοιπών κοινόχρηστων χώρων 500.000, 18) Επισκευή στέγης Δημοτικού καταστήματος Πολοβίτσας 2.000.000, 19) Ανάπλαση πλατείας Τραπεζοντής 2.360.000, 20) Καθαρισμός χειμάρρων και λοιπών χώρων 2.076.000, 21) Κατασκευή τοίχου αντιστήριξης στο δρόμο Λιαντίκα — Ποταμιά 1.000.000, 22) Διαμόρφωση σκουπιδόπου - Περίφραξη 3.000.000, 23) Αντικατάσταση δικτύου ύδρευσης Δάφνης - Κυδωνίας - Τραπεζοντής 13.039.000, 24) Κατασκευή τοίχου αντιστήριξης στο δρόμο προς Άρνα στη θέση Χάντακας 1.000.000, 23) Τσιμεντόστρωση δρόμου Ποταμιάς - Βασιλικής στη θέση Καλκάνη - Παπαστράτη 300.000, 26) Ασφαλτόστρωση και διαμόρφωση πλατείας συνοικισμού Ανθοχωρίου 2.000.000, 27) Επισκευή ρεθίμων προς ΚΠΣ Ξηροκαμπίου 2.000.000, 28) Αντικατάσταση βανών δικτύων Δ.Δ. 2.360.000, 29) Τοποθέτηση μπασκετών 1.500.000, 30) Κατασκευή αίθουσας πολλαπλών χρήσεων 20.000.000, 31) Κατασκευή φρεατίου πηγών Ταρατλας 2.360.000, 32) Επισκευή εξωτερ. δικτύου ύδρευσης Ξηροκαμπίου 2.000.000, 33) Συντήρηση πρώην Δημοτικού Σχολείου Αρκασά 2.360.000, 34) Διαμόρφωση Πολιτιστικού κέντρου Ν. Παπαδάκου 5.000.000, 35) Οδοποιία ΕΠΤΑ (Ξηροκάμπι - Λευκόχωμα - ΚΕΕΜ) 30.000.000, 36) Οδοποιία ΕΠΤΑ (Λιαντίνα - Βασιλική) 22.000.000, 37) Οδοποιία

ΕΠΤΑ (Δ. Δ. Παλαιοπαναγιάς) 5.000.000, 38) Οδοποιία ΕΠΤΑ (Εηροκαμπίου - Παλαιοπαναγιάς - Τραπεζοντής) 20.000.000, 39) Οδοποιία ΕΠΤΑ (Δ. Δ. Ανωγείων) 20.000.000, 40) Οδοποιία ΕΠΤΑ (Γοράνοι - Βασιλική) 3.000.000, 41) 'Υδρευση ΕΠΤΑ ('Αρνας - Βασιλικής) 40.000.000, 42) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Γοράνοι - Βασιλική) 40.000.000, 43) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Δάφνη) 15.000.000, 44) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Εηροκάμπι) 50.000.000, 45) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Τραπεζοντή) 20.000.000, 46) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Παλαιοπαναγιά) 40.000.000, 47) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Λευκόχωμα) 20.000.000, 48) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Ποταμιά) 10.000.000, 49) 'Υδρευση ΕΠΤΑ (Ανώγεια) 30.000.000, 50) Συντήρηση δημοτικού καταστήματος 2.360.000, 51) Συντήρηση πρώην Κοινοτικών καταστημάτων 2.360.000, 52) Συντήρηση αγροτικού ιατρείου Λευκοχώματος 2.360.000, 53) Συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτου 500.000 54) Συντήρηση και επισκευή απορριμματοφόρου 1.000.000, 55) Συντήρηση και επισκευή γκρέιντερ 2.000.000, 56) Συντήρηση και επισκευή μηχανημάτων (χλιματιστικού, φωτοτυπικού, Η/Υ κ.λ.π.) 2.360.000, 57) Αντικατάσταση ηλεκτρολογικής εγκατάστασης Δημαρχείου 1.200.000, 58) Γειειονομική ταφή απορριμμάτων 2.360.000, 59) Συντήρηση σκουπιδότοπου 2.360.000, 60) 'Εκτακτη καθαριότητα 2.360.000, 61) Διευθέτηση χειμάρρων 2.360.000, 62) Κατασκευή αγωγού πυρόσβεσης σκουπιδότοπου 2.360.000, 63) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Λευκοχώματος 2.360.000, 64) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Τραπεζοντής 2.360.000, 65) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Ανωγείων - Παλαιοπαναγιάς 2.360.000, 66) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Εηροκαμπίου 2.360.000, 67) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Δάφνης - Ποταμιάς 2.360.000, 68) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Γοράνων 2.360.000, 69) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης Πολοβίτσας - Βασιλικής - Σπαρτιάς 2.360.000, 70) Συντήρηση δικτύων ύδρευσης 'Αρνας 2.360.000, 71) Καλλιέργεια πηγών 2.360.000, 72) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων ύδρευσης 'Αρνας - Σπαρτιάς 2.360.000, 73) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων ύδρευσης 'Αρνας - Σπαρτιάς 2.360.000, 73) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων ύδρευσης Γοράνων - Ποταμιάς 2.360.000, 74) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων ύδρευσης Δάφνης - Λευκοχώματος 2.360.000, 75) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων ύδρευσης Τραπεζοντής 2.360.000, 76) Συντήρηση δικτύου άρδευσης Εηροκαμπίου - Δάφνης 2.360.000, 77) Συντήρηση δικτύου άρδευσης Ποταμιάς - Τραπεζοντής 2.360.000, 78) Συντήρηση υδραυλάκων άρδευσης 2.360.000, 79) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων άρδευσης Εηροκαμπίου - Δάφνης 2.360.000, 80) Συντήρηση και επισκευή αντλιοστασίων άρδευσης Ποταμιάς - Τραπεζοντής 2.360.000, 81) Επέκταση αρδευτικού δικτύου Εηροκαμπίου 2.360.000, 82) Επέκταση αρδευτικού δικτύου Δάφνης 2.360.000, 83)

Κατασκευή δεξαμενής άρδευσης Ποταμίας 2.000.000, 84) Κατασκευή δεξαμενής άρδευσης Εηροκαμπίου 20.000.000, 85) Συντήρηση ηλεκτρισμού - λαμπτήρες 1.750.000, 86) Επέκταση ηλεκτροφωτισμού 5.000.000, 87) Ηλεκτροφωτισμός κόμβου Αγ. Βασιλείου 3.000.000, 88) Ηλεκτροφωτισμός κόμβου Ανωγείων 2.000.000, 89) Ηλεκτροφωτισμός κόμβου Λευκοχώματος 2.000.000, 90) Ηλεκτροφωτισμός κόμβου Ποταμίας 2.000.000, 91) Ηλεκτροφωτισμός πλατείας Γοράνων 1.000.000, 92) Ηλεκτροφωτισμός πλατείας Δημαρχείου 1.000.000, 93) Συντήρηση νεκροταφείων Εηροκαμπίου 2.360.000, 94) Δ.Δ. 2.360.000, 95) Συντήρηση τσιμεντοστρώσεων 2.360.000, 96) Συντήρηση ασφαλτοστρώσεων 2.360.000, 97) Συντήρηση πεζοδρομίων 2.360.000, 98) Συντήρηση αγροτικής οδοποιίας Εηροκαμπίου 2.360.000, 99) Συντήρηση αγροτικής οδοποιίας Δάφνης - Ποταμίας 2.360.000, 100) Συντήρηση αγροτικής οδοποιίας Τραπεζοντής - Λευκοχώματος 2.360.000, 101) Συντήρηση αγροτικής οδοποιίας Ανωγείων - Παλαιοπαναγιάς 2.360.000, 102) Συντήρηση αγροτικής οδοποιίας Πολοβίτσας - Γοράνων 2.360.000, 103) Συντήρηση αγροτικής οδοποιίας 'Αρνας - Σπαρτιάς - Βασιλικής 2.360.000, 104) Διανοίξεις αγροτικής οδοποιίας 2.360.000, 105) Κατασκευή μηχανοστασίου και χώρου στάθμευσης οχημάτων 10.000.000, 106) Συντήρηση έργων ΕΠΠΕΡ 2.360.000, 107) Συντήρηση - βελτίωση ξενώνα Κουμουστάς 2.360.000, 108) Διευθέτηση αγωγών αποχέτευσης Εηροκαμπίου 2.360.000, 109) Κατασκευή αχιβάδας Ρασίνας 2.360.000, 110) Συντήρηση ορεινών δρόμων 2.360.000, 111) Κατασκευή οχετών και αχιβάδων ορεινών δρόμων 10.000.000, 112) Συντήρηση χώρου Ελληνικού Γεφυριού 2.360.000, 113) Συντήρηση αρχαιολογικών χώρων 2.360.000, 114) Σήμανση οδών 2.360.000, 115) Τοποθέτηση κατόπτρων 2.360.000, 116) Επισκευή αγροτικού ιατρείου 'Αρνας 500.000, 117) Συντήρηση παιδικών χαρών 2.360.000, 118) Συντήρηση χώρου Βρύσες Αρκασά 2.360.000, 119) Κατασκευή Γηροκομείου 55.000.000, 120) Κατασκευή γυμναστηρίου 30.000.000, 121) Διαμόρφωση γυμναστηρίου Παλαιοπαναγιάς 5.000.000, 122) Διαμόρφωση πλατειών Εηροκαμπίου 2.360.000, 123) Διαμόρφωση - ανάπλαση πλατείας Ποταμίας 5.000.000, 124) Διαμόρφωση βρύσης πλατανιού Κουμουστάς 2.360.000, 125) Ανάπλαση χώρου γεφυριού Ανωγείων 1.000.000, 126) Συντήρηση - βελτίωση πλατειών Πολοβίτσας, Βασιλικής, 'Αρνας 2.360.000, 127) Συντήρηση - βελτίωση πλατειών Λευκοχώματος, Δάφνης, Ποταμίας 2.360.000, 128) Συντήρηση - βελτίωση πλατειών Παλαιοπαναγιάς, Ανωγείων, Τραπεζοντής 2.360.000, 129) Συντήρηση Δημοτικού Σχολείου 2.360.000, 130) Συντήρηση Γυμνασίου - Λυκείου 2.360.000, 131) Ερευνητικές αντλήσεις γεωτρήσεων 4.000.000, 132) Ασφαλτοστρώσεις δρόμων Εηροκαμπίου 10.000.000, 133) Διαπλάτυνση - ασφαλτόστρωση δρόμων

Ανωγείων 10.000.000, 134) Επισκευή γεφυριού Σμήνους 'Αρνας 2.000.000, 135) Τσιμεντοστρώσεις δρόμων Γοράνων 10.000.000, 136) Διαμόρφωση νεκροταφείου Γοράνων 10.000.000, 137) Διαμόρφωση πλατείας - κατασκευή οχετών Δάφνης 5.000.000, 138) Ανάπλαση πηγής «Καμαράκια» Δάφνης 500.000, 139) Ασφαλτοστρώσεις δρόμων Δ.Δ. - Λευκοχώματος 5.000.000, 140) Διαπλατύνσεις - ασφαλτοστρώσεις Δ.Δ. - Παπαιολαναγιάς 12.000.000, 141) Τσιμεντοστρώσεις δρόμων Δ.Δ. - Πολοβίτσας 2.000.000, 142) Τσιμεντοστρώσεις δρόμων Ποταμιάς 7.000.000, 143) Διάνοιξη δρόμου οικία Στράτη Κουμπαράκου μέχρι οικία Σταύρου Ριζάκου - Σπαρτιά 1.500.000, 144) Ανάπλαση πλατείας Σπαρτιάς 2.000.000, 145) Ασφαλτοστρώσεις δρόμων Δ.Δ. - Τραπεζοντής 5.000.000, 146) Ανάπλαση κρηνών Γοράνων 2.360.000, 147) Συντήρηση αρδευτικού δικτύου Λιαντίνας - Ποταμιάς 1.000.000, 148) Ανάπλαση πλατείας Βασιλικής 2.360.000, 149) Συντήρηση μουσικών οργάνων 1.000.000, 150) Κατασκευή στεγάστρων στάσεων 2.360.000, 151) Κατασκευή - τοποθέτηση μπασκετών Γοράνων - Βασιλικής 1.000.000, 152) Δρόμος προσπέλασης σε βοσκότοπο από γεώτρηση Γοράνων σε τοποθεσία Κεφαλόβρυσο 20.000.000, 153) Επισκευή - συντήρηση τέως σχολικών κτιρίων Σπαρτιάς, Βασιλικής, 'Αρνας 2.360.000, 154) Ανάπλαση κρηνών Παλαιοπαναγιάς 2.360.000, 155) Διαμόρφωση αιθουσών τέως σχολικού κτιρίου Ανωγείων για τη δημιουργία Μουσείου Λαϊκής Τέχνης 10.000.000, 156) Διαπλάτυνση δρόμου Αγ. Τριάδας μέχρι εισόδου Δημοτικού Σχολείου 2.360.000, 157) Γήπεδο Βασιλικής 2.360.000, 158) Ασφαλτόστρωση Καβουρακίου 15.000.000, 159) Τσιμεντοστρώσεις δρόμων Δάφνης 5.000.000.

Σ.Κ.

Η ΓΛΙΣΤΡΑ

(συνέχεια από τη σελ. 17)

και προπαντός το μέρος ακριβώς που γεννήθηκα. Δεν της το αρνήθηκα. Κατ' ευθείαν απ' εδώ την Αθήνα, φθάσαμε στο Παλαιοχώρι. Της έδειξα το μέρος που γεννήθηκα και της διηγήθηκα πολλές λεπτομέρειες από την παιδική μου ζωή. Έμεινε ενθουσιασμένη και απόρησε που καίτοι έχουν διαρρεύσει ενενήκοντα ολόκληρα χρόνια από της γεννήσεώς μου, τα ενθυμούμαι όλα τόσο λεπτομερώς. Αυτό είναι μια αλήθεια. Μου φαίνεται σαν να συνέβησαν όλα χθες. Ο πανδαμάτωρ χρόνος δεν κατάφερε να μου τα σβήσει.

Διατηρήθηκαν άθικτα στη μνήμη μου. 'Ητο στις δόξες του τότε το χωριουδάκι μου. Η ζωή ήσυχη και ευχάριστη. Εύρισκε κανείς εκτός των άλλων και ωραιότερα και νοστιμότερα φρούτα όλων των ειδών. Σήμερον παρέμειαν μόνο 12 από τις 34 οικογένειες. Παρέα τους και ο Άγιος Νικόλαος, ο πάντοτε προστάτης των. Συνέβη ακριβώς ότι και με τα υπόλοιπα χωριά της περιοχής. Αυχώς εγκατελείφθησαν από τους περισσότερους κατοίκους.

Νικόλαος Μπουραζέλης, Σ/χης (ΠΖ) ε.α.

SYNTOMA NEA

— Στις 12 Δεκεμβρίου, του Αγίου Σπυρίδωνος, τελέστηκε λειτουργία στην εκκλησιά του Αγίου Σπυρίδωνα στην Κρισίνα. Εκεί, αναβίωσε ένα παλιό έθιμο από το γιατρό Σταύρο Θ. Καλκάνη, όπου μετά το τέλος της λειτουργίας προσφέρθηκε βακαλάος με σκορδαλιά και άφθονο κρασί.

— Φέτος τα Χριστούγεννα ο δήμος στόλισε την πλατεία του χωριού μας με πολλά πολύχρωμα λαμπάκια δίνοντας έτσι ένα χαρούμενο και εορταστικό κλίμα. Επίσης στην πλατεία του Δημαρχείου είχε τοποθετηθεί μια φάτνη. Όλη την περίοδο των γιορτών ο δήμος είχε βάλει χριστουγεννιάτικα τραγούδια να ακούγονται στην πλατεία.

— Από τις πρώτες μέρες του 2000 άρχισε να χρησιμοποιείται το καινούριο απορριμματοφόρο του δήμου.

— Ο δήμος Φάριδος έχει τοποθετήσει κάδους απορριμμάτων σ' όλα τα χωρά του δήμου.

— Το μήνα Ιανουαρίου βρισκόταν στο χωριό μας στο χώρο του αγροτικού αττρέου μια κινητή μονάδα πρόληψης του καρκίνου.

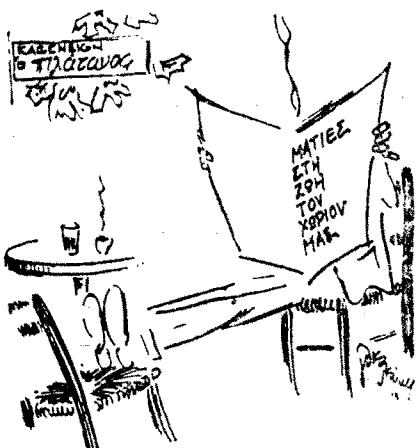
— Στις 7 Φεβρουαρίου έγινε μια συγκέντρωση, στην καφετέρια του Σ. Μανιάτη, του δήμου, όπου συζητήθηκαν διάφορα θέματα που αφορούν το δήμο μας (τουρισμός κ.τ.λ.).

Σταυρούλα Δ. Ορφανάκου

Η πρώτη αντιστασιακή πράξη

Καλοκαιρινό βράδυ πριν από μερικά χρόνια στην πλατεία του Ξηροκαμπιού. Ο κόσμος αραιός, αλλά η κουβέντα στην παρέα έχει ανάψει. Το λόγο έχει Ξηροκαμπίτης, μακαρίτης τώρα, που ένα μεγάλο μέρος της ζωής του το πέρασε στην υπηρεσία του χωριού και του Λυκείου: «Που λέτε, παιδιά, την πρώτη αντιστασιακή πράξη στη χώρα την έκαμα εγώ. Μόλις ήρθαν οι Γερμανοί (1941) και εγκαταστάθηκαν στ' Άλωνια (εκεί που είναι τώρα το ελαιουργικό εργοστάσιο του συνεταιρισμού), μαζευτήκαμε ένα τσούρμο παιδιά και χαζεύαμε. Εγώ λιμπίστηκα μια μικρή ρόδα αυτοκινήτου· ήθελα να την κάνω καράκι και τη βούτηξα. Τό βαλα στα πόδια με τη ρόδα αγκαλιά. Ένας Γερμαναράς με είδε και με πήρε του κυνήγου. Στο Ξηροποδαίικο σπίτι μ' έφτασε. Μου τραβάει, ρε παιδιά, μια κλωτσιά που διέγραψα κύκλο και σωριάστηκα ανάσκελα. Είδα το χάρο με τα μάτια μου και του φωνάζω με απόγνωση: Μη βαράς, λώ μπάρμπα!!! Ευτυχώς κατάλαβε τι του είπα και με άφησε να φύγω, χωρίς τη ρόδα φυσικά. Από τότε έβλεπα Γερμανό και έστριβα στις γωνιές για κάθε ενδεχόμενο».

Η. Γ. Μανιατάκος

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Ο Γεώργιος Στρατάκος και η Κων/να Παπαδοπούλου απέκτησαν αγόρι, ο Ηλίας Προκοπίδης και η Παναγιώτα Μοΐρα απέκτησαν αγόρι, ο Ιωάννης Λαμπριανάκος και η Ευαγγελία Δερμάτη απέκτησαν κορίτσι, ο Ανδρέας Λιντζέρης και η Χριστίνα Γιακουμή απέκτησαν κορίτσι, ο Παναγιώτης Νικολόπουλος και η Σταματική Κυριακάκου απέκτη-

Ta νέα μας

σαν κορίτσι, ο Παντελής Χρυσικός και η Ελένη Τριανταφυλλάκου απέκτησαν κορίτσι, ο Γεώργιος Γιαλελής και η Ιωάννα Μήτσια απέκτησαν κορίτσι.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Παναγιώτα Βαφάκου χήρα Ηλία ετών 62, Αντωνία Μανιατάκου χήρα Γεωργίου ετών 87, Αικατερίνη Κομιτοπούλου χήρα Αντωνίου 93, Χρυσούλα Δημητροπούλου χήρα Σταύρου ετών 86, ιεράς Ευθύμιος Αλεπάκος του Κων/νου ετών 77, Αναστασία Θεοφιλάκου του Χρήστου ετών 83, Δημήτριος Ρουμελιώτης του Βασιλείου ετών 69, Προκόπης Τροχάτος του Γεωργίου ετών 90, Γεώργιος Χίος του Λεωνίδα ετών 90, Παύλος Ζαχαράκος του Δημητρίου ετών 76, Πηνελόπη Χρυσικού του Βασιλείου ετών 81, Χρυσάνθη Λαμπράκου της Παναγιώτη ετών 72, Γεώργια Καμίτση του Σπύρου ετών 73, Γεώργιος Νικολακάκος του Αχιλλέα ετών 90, Γεώργιος Λιάρος του Ηλία ετών 87, Δημήτριος Μητράκος του Πέτρου ετών 88.

Συνδρομές

Για τη συνέχιση της έκδοσης της «Φάριδος»: Μαρίνα Δημητράκου (5.000), Ευάγγελος Σχιαδάς (2.000), Γεώργιος Καργάκος (1.000), Ευστάθιος Αδαμόπουλος (1.000), Γεώργιος Λάσκαρης (1.000), Γεώργιος Καλογεράς (1.000), Θύμιος Μασούρας (1.000), Γιάννης Μαστοράκος (2.000), Αντώνης Κανελλής (2.000), Παναγιώτης Χριστάκος (1.000), Παναγιώτης Χρ. Κονίδης (2.000), Παναγιώτης Κυριακάκος (1.000), Αντωνία Φόρτου (1.000), Χρίστος Σαχλάς (1.000), Παναγιώτης Γ. Κονίδης (1.000), Ευγενία Ριζάκου (5.000), Λίλιαν Αγγελάκου (3.000), Δημήτριος Δικαιάκος (2.000), Ματίνα Γρηγορίου-Πουλακάκου (3.000), Κώστας Α. Καλογεράς (3.000), Χρίστος Φεγγαράς (3.000), Αναστάσιος Τζανέτος (2.000), Λάμπρος Σακελλαριάδης (5.000), Αγγελική Βρατσίδα (5.000), Δήμητρα Σταθοπούλου (5.000), Σπύρος Δουκόγιαννης (1.000), Παναγιώτα Κυριακάκος (1.000), Αντώνιος Δουκόγιαννης (5.000), Παναγιώτης Χριστοφιλάκος (1.000), Γεώργιος Αρμπούζης (1.000), Παναγιώτης Κρίγκας (1.000), Δημήτριος Λαμπρινός (1.000), Γεώργιος Ε. Μανιάτης (1.000), Παναγιώτης Θ. Μανδραπήλιας (1.000), Ευάγγελος Ρουσάκος (1.000), Δημήτριος Στούμπος (1.000), Παναγιώτης Κάρκαμπασης (1.000), Δημήτριος Μηνόπετρας (1.000), Νικόλαος Καρκαμπάσης (1.000), Παναγιώτης Κακολιάς (1.000), Παντελής Γιάννακας (1.000), Δημήτριος Κολλινιάτης (1.000), Έρικα Καπάκου (1.500), Δημήτριος Αλεξανδράκος (1.000), Άρης Γεωργάκος (1.000), Στράτης Σμυρνιός (1.000), Παναγιώτης Δογαντζής (1.000), Αθανάσιος Βέργαδος (1.000), Μαρία Καράμπελα (1.000), Παναγιώτης Ρηγάκος (1.000), Βασίλειος Μπέκελης (1.000), Νικόλαος Σταθάκος (1.000) και Χρίστος Λ. Καπετανάκος (10 δολ. Η.Π.Α.).